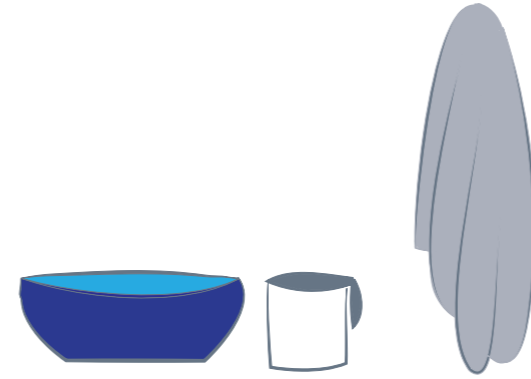

ההלכות מקיצור שולחן ערוך המתאימות לילדי גן

הגגנת צריכה לבחור את ההלכות המתאימות לגיל הילדים בגן שלה. הן צריכות להיות תואמות התפתחות, מתאימות לאוכלוסיית הגן וגם לקהילה.

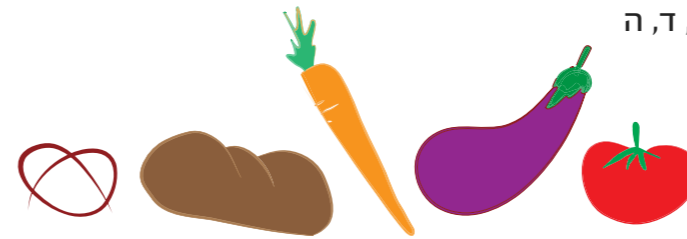
השער הראשון: סדר היום

פרק א - הלכות השכמת הבוקר: סעיפים ב, ג, ד, ה, ו, י
 פרק ב - כללי ברכות: סעיפים א, ב, ד, ה, ו
 פרק ג - ברכת "אשר יצר": סעיף א
 פרק ו - נקיון המקום לדבר שבקדושה: סעיפים א, ב, ג
 פרק ח - השכמת בית הכנסת וקדושתו: סעיף טז
 פרק ט - הלכות ציצית: סעיף כו
 פרק יד - קריאת שמע: סעיף יג - מה שחשוב לתפילת הילד

השער השני: ברכות

פרק כז - הלכות נטילת ידיים: סעיפים יד, טז, יח, יט, כא, כב, כג, כד, כה
 פרק כח - הלכות ברכת הנהנין: סעיפים ב, ד, י
 פרק כט - הלכות ברכת המוציא: סעיף ח
 פרק ל - דברי מוסר ודרך ארץ הנוהגים בסעודה: סעיפים א, ב, ג, ה, ח
 פרק לא - דברים הבאים מחמת הסעודה: סעיף א
 פרק לב - קביעות ברכה במקום סעודה: סעיף א
 פרק לד - פירורי לחם וכיבוד צרכי מזון: סעיפים א, ד, ה
 פרק לז - הלכות ברכת המזון: סעיפים א, ג, ד, ה
 פרק מ - ברכת פירות העץ: סעיפים א, ב, ז
 פרק מא - ברכת פירות האדמה: סעיף א
 פרק מב - שהכל נהיה בדברו: סעיפים א, ב
 פרק מד - מיץ ומרק של פרות וירקות: סעיפים א, ב
 פרק מה - דין קדימה בברכת הפירות: סעיפים א, ב, ג, ד
 פרק מז - הלכות ברכת הריח: סעיפים א, ב
 פרק מח - ברכת שהחיינו וברכות ההודאות: סעיפים ב, יד, טו, כה, כו
 פרק נב - ברכות על מעשה בראשית: סעיפים א, ט, י
 פרק נג - תפילת הדרך: סעיפים ב, ו

השער השלישי: שבת

פרק נח - כבוד שבת ועונג שבת: סעיפים א, ב
 פרק נט - דיני ערב שבת-הכנה לשבת: סעיפים ח, יט, כא, כב
 פרק סד - שלש סעודות וסדר ליל שבת: סעיפים א, ד, ה, ו
 פרק סו - קצת מדיני ספר תורה: סעיפים א, ג, ד, ו, ח
 פרק סז - דיני ומנהגי הוצאת ספר תורה והחזרתו: סעיפים ב, ג

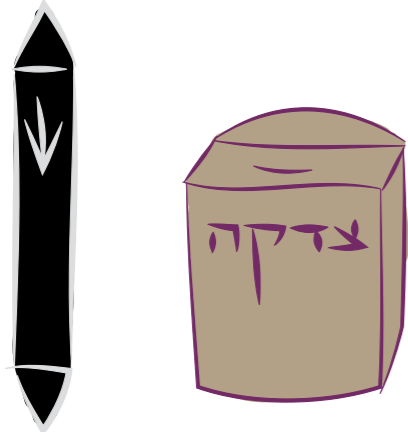
פרק סח - קריאת התורה ודיניה: סעיף א פרק עה - מלאכות אסורות בשבת. הגגנת תפעיל שיקול דעת בבחירת הסעיפים, בהתאמה לאוכלוסייה.

פרק עח - פקוח נפש: סעיף א

פרק פ - בעלי חיים בשבת: סעיפים א, ג

השער הרביעי: חג ומועד - הגגנת תעסוק בנושאים אלה בעיתוי המתאים.

פרק פא - דיני ומנהגי ראש חודש: סעיף ו
 השער השישי: יסודות הבית היהודי
 פרק קכה - חנוך הבנים: סעיפים א, ו
 פרק קכו - כבוד אב ואם: סעיפים א, ג, ה
 פרק קכז - תלמוד תורה וכבוד רבו: סעיף ו
 פרק קכח - הלכות צדקה: סעיף א
 פרק קל - הלכות מזוזה: סעיף ג

השער השביעי: השולחן הכשר

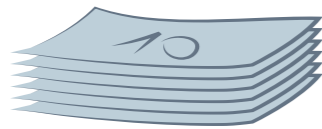
פרק קלא - הלכות מאכלים אסורים: סעיפים ב, יז
 פרק קלד - הלכות בשר בחלב: סעיפים ז, ט
 פרק קלה - דברים האסורים משום סכנה: סעיפים י (חלק ראשון), יט

השער השמיני: מצוות התלויות בארץ - לפני ט"ו בשבת, בהתאמה לאוכלוסייה ולגיל הילדים.

השער התשיעי: הלכות שמחות
 פרק קמד - מחלה וביקור חולים: סעיפים א, ב, ה

השער העשירי: יסודות דיני ממונות

פרק קסג - הלכות אבדה ומציאה: סעיף א
 פרק קסח - הלכות נזיקין: סעיפים א, ה
 פרק קסט - הלכות נזקי גוף: סעיף א

מתוך דברי הרב חיים דוד הלוי על חשיבות המעשים:

בהקדמה לספר מקור חיים כתב הרב: "חובתו של כל תלמיד חכם ורב בישראל לעסוק בדורנו זה בהסברת המאור שבתורה בעל פה ובכתב לפי כוחו ולפי כישורו, אך אם בעקבות זאת יתבטל במקצת מעומק לימוד תורה בבית מדרשו"

בין בתי הילדים תועבר תיבת "אוצר ההלכות" שמטרתה לימוד הלכה עם ההורים בבית. את התיבה אפשר לעצב מקופסה עם ידית (כמו קופסת ממתקים או קופסה של יינות). את הקופסה עוטפים בנייר טפט דמוי ספר, ומשתמשים במדבקות של אותיות בולטות, בצבע זהב או כסף, כדי לכתוב עליה. את פנים הקופסה כדאי לעטוף בטפט קטיפה כהה. על דופן הקופסה מדביקים דף לבן ועליו שורות, כדי שהדופן תיראה כמו דפים של ספר סגור.

בתיבת "אוצר ההלכות" אפשר לשים את הפריטים הבאים:

- הספר קיצור שולחן ערוך - מקור חיים.
- מחברת שבה הילד יצייר או ידביק תמונה שמתאימה להלכה שאותה בחר עם הוריו ללמוד מהספר.
- סימנייה שעוטרה על ידי הילדים.
- הסיפור השולחן הערוך של הרב חיים דוד הלוי.
- סיפורי הלכה שנלמדו בגן.
- הצעות ללימוד הלכות המתאימות לגיל הילדים.
- תמונה של הרב, שאפשר להניחה על השולחן בעת הלימוד.
- משחקים.
- אפשר לצרף לתיבה פריטים נוספים הרלוונטיים ללימוד על הרב ופָּעֵלוּ.

במשך השבוע תיחד הגננת שעה קבועה שבה יספרו הילדים על ההלכה שלמדו עם ההורים.

ערב במ"ה - בית מדרש הורים

לאור החשיבות של מעורבות ההורים, ובשל הצורך להבניית דרך משותפת בתפקיד החינוך, הוצעו בחוברת מספר רעיונות של שיתוף ההורים בנעשה בגן. פעילות נוספת, המשרתת צורך זה, היא תכנית שיזם מינהל החינוך והנקראת תכנית במ"ה - בית מדרש הורים.

תחילה אציג את העקרונות המרכזיים לתכנון ערב במ"ה, על מנת שגננת הרוצה לארגן ערבי במ"ה נוספים תוכל להיעזר בהם. בהמשך אביא תכנית במ"ה ייחודית בעקבות הרב חיים דוד הלוי (שאותו, לבטח, מכירים רוב ההורים שלמדו בבית הספר מתוך קיצור שולחן ערוך - מקור חיים).

מטרות

1. יצירת ערוץ תקשורת נוסף בין הורים וגננות, לחיזוק השותפות החינוכית והשיח החינוכי.
2. העצמת הגננות ביכולת לנהל שיח משמעותי עם ההורים כבית חינוך, כמשפחה.
3. העצמת ההורים כשותפים בשיח החינוכי של בית הספר והגן.

הרציונל

השיח שיתקיים במסגרת במ"ה יעסוק בסוגיות חינוכיות העומדות על הפרק בגן ובחברה הסובבת אותו. המפגשים יהיו במהותם בסגנון בית מדרשי. כמו בבית המדרש המסורתי, שבו יש מקום לקולות שונים - לעתים בלי יכולת או צורך להפריד בין קול הרב לקול התלמיד - כך גם במסגרת במ"ה, המטרה היא לאפשר לימוד משותף, לתת במה להשמעת מגוון קולות ולקיים דיון משותף, שיכול להתמודד עם סימני שאלה רבים.

בסדנאות במ"ה יופיעו חלק מהסעיפים האלה:

שאלת במ"ה: שאלה פתוחה שבה מתערערת מוסכמה, או עולה תהייה או שאלה.

מטלת במ"ה: משימה אישית/קבוצתית, שיתוף בחוויה, שיתוף בזיכרון, התחברות לטקסט, תמונה, חפץ, טון או מצגת, לימוד אישי ממקור מסוים, לימוד משותף ממקור מסוים, יצירה אישית או יצירה משותפת.

במ"ה ממחשבה למעשה: כלים ומיומנויות שמעביר המנחה, טיפים והעשרה.

אסיף במ"ה: לסיכום, מציינים המשתתפים תובנות משמעותיות שעלו במהלך הבמ"ה.

סיכום הבמ"ה: דברי סיכום של המנחה. מתארים את התהליך שעברה הקבוצה בסדנה, משתפים בתובנה אישית, או מעלים הצעה למפגש המשך.

(מתוך חוברת "במ"ה - בית מדרש הורים, מדברים חינוך", מינהל החינוך הדתי, משרד החינוך
<http://meyda.education.gov.il/files/hemed/Bama.pdf>)

סמנייה

תקציר

את הסדנה נפתח בשיח פתוח על שולחן השבת, בעקבות הסיפור **השולחן הערוך של הרב חיים דוד הלוי**. השבת מזמנת שיחה, חיבור בין כל בני הבית, דיון בין-דורי ועוד. זהו הזמן המיוחד לנתינת מקום לכל אחד מבני הבית וליצירת ה"דבק" המשפחתי.

בסדנה נשתף ברגשות ובחוויות משולחן השבת של ילדותנו וזה של ההווה, כשאנחנו הורים. לסיכום הסדנה נעשיר זה את זה בתכנים ובפעילויות המרוממים את שולחן השבת שלנו.

מטרות הסדנה

- העלאת חוויות מ"בית אבא" ומהשבת המשפחתית כיום.
- הענקת כלים ליצירת שיח פתוח ומזמין סביב שולחן השבת.
- הצעות להפוך את שולחן השבת למרום ומשמעותי יותר.

מהלך הסדנה

הכנה מראש:

1. עריכת שולחן נאה במטעמים.

2. השמעת פיוטים וזמירות שבת בעת כניסת ההורים לגן.

3. תליית בריסטולים שעליהם כתובים בכתב גדול השירים המובאים כאן בסוגריים או שירים אחרים **(זיכרונות בית אבא/ אבי קורן; הבית שם אחרי הים/ עמוס אטינגר; שיר עם נקי/מתי כספי, וכן: זמירות שבת, שירי שבת)**.

4. הכנת שולחן שעליו מפוזרים פריטים המזכירים את השבת, כגון: שמלת שבת של ילדה, שמפו, ספר לימוד לשבת, ברכון, הדסים ועוד.

5. הכנת מאגר תמונות שיכולות לעודד שיח בנושא השבת, כגון: תמונות המתארות שולחן שבת ערוך, משפחה מחייכת, ילד כועס, אימא מחבקת, מאכלים שונים, תמונה המדגישה ריח של מאכלים, בית נקי, בית מלוכלך וכדומה.

פתיחה:

הגגנת תשתף את ההורים בתוכנית להנחלת מורשת המנהיגות הרבנית לתלמידי החמ"ד. אפשר להזכיר להם מה נעשה בגן בשנה הקודמת, בנוגע לדמותו של הרב צבי יהודה, ומהי תכנית הלימודים השנה, בעקבות דמותו וספריו של הרב חיים דוד הלוי (כדאי להציג בפני ההורים את **קיצור שולחן ערוך - מקור חיים** שכתב הרב).

כפתיח לסדנה, תפתח הגגנת בהקראת הטקסט המתאר את היום הראשון והשני מתוך הסיפור **"השולחן הערוך של הרב חיים דוד הלוי"**.

מטלת במ"ה:

א. ההורים יתבקשו להסתובב בחדר ולבחור אביזר, תמונה או משפט מתוך השירים המוצגים, המזכיר להם את שולחן השבת בבית הוריהם או את שולחן השבת בביתם. כל החושים יכולים להשתתף במטלה זו - צליל, קול, ריח, טעם או תמונה.

ב. כל אחד מְסַפֵּר לזה שיושב לצדו את הסיבה לבחירת המשפט, האביזר או הסיפור שהזכיר לו את שולחן השבת. חשוב שבסיפורים יהיו צבעים, ריחות, דמויות.

ד. כדאי שהגגנת תבחר בכשלושה סיפורים מתאימים, ושההורים ישמיעו אותם בפני כולם.

ה. בעקבות סיפורי ההורים תשקף הגגנת את שולחן שבת כמקום לחיזוק הקשר המשפחתי, כמקום להעמקת הערכים שלנו, כמקום להנחלת מסורת (כגון זמירות השבת - השיר שעובר מדור לדור) וכמקום ללימוד ולהעשרה. ניתן לחשוב עם ההורים למה האוכל הוא מרכיב כה חשוב בזיכרונות שלנו.

אם בדברי ההורים עלו רגשות, קשיים או חששות הקשורים לשולחן השבת, כדאי להתייחס אליהם.

במ"ה ממחשבה למעשה:

הגגנת תבקש מההורים לשתף את כולם ברעיונות ו"טיפים" שיעזרו לשפר ולהפוך את שולחן השבת למשמעותי יותר, כדי שהוא יהיה השיא של השבוע - מבחינה חינוכית, רוחנית ומשפחתית.

סיכום במ"ה:

הגגנת תסכם את כל הרעיונות שהועלו ותציע רעיונות נוספים, כגון:

- לפתוח את הארוחה בסבב משוברים טובים על כל בני המשפחה.
- לשיר ביחד זמירות ושירי שבת אחרים.
- את הילדים שיושבים יפה, משתתפים, מספרים ושרים אפשר לתגמל בממתק קטן.
- לבקש מהילד שיספר סיפור תורה, ושיאמר את שם הפרשה והחומש, כפי שלמד בגן.
- לבקש מהילדים להתחפש ולהמחזז דמויות מסיפור תורה.
- לערוך חידון חווייתי על פרשת השבוע. לדוגמא: לשים אביזרים קטנים בתוך סלסילה. להוציא אותם ולשאל במה הם שייכים לפרשה. לאחר מספר פעמים אפשר לבקש מהילד שהוא יארגן את החידון.
- אפשר לספר סיפור. לדוגמא: סיפורי התנ"ך, סיפורי צדיקים וכו'.

הצעה נוספת: לשאול את ילדי הגן: מה אתם אוהבים בשולחן השבת שלכם? מה עוד הייתם רוצים שיהיה בשולחן השבת שלכם? כמובן, כדאי להסביר לילדים שהכוונה היא לא רק למאכלי השבת. אם התשובות מגוונות ומעניינות, כדאי להקריא אותן להורים בערב במ"ה, בתחילתו או בסופו.

כדאי להיעזר בספר **"מפגשבת" - לימוד משפחתי סביב שולחן השבת**, של מינהל החינוך הדתי, משרד החינוך.

חייב כל אדם לחנך את בניו ולהרגילם לקיים את המצוות שעתיד להתחייב בהן לכשיגדלו. וכן לחנך את הבנות למצוות שעתידה להתחייב בהן כשתגדלו. ויש אומרים שמצוות חינוך מוטלת גם על האם. ועיקר חינוך הבנים אינו בדברים בלבד, או בזה שירכוש להם לולב, טלית ותפילין, אלא בכך שיקיים האב מצוות ה' בנוכחותם, וממנו יראו בקטנותם, וילמדו לעשות כשיגדלו.

הצעות של שירים

זיכרונות בית אבא/ אבי קורן

לכה דודי לקראת כלה
פני שבת נקבלה...
ואבא מסלסל קולו בשירי שבת:
"דרור יקרא לבן עם בת".

ומפה צחורה נפרשת
ודולקים נרות
וכהד מן העבר המנגינות חוזרות
ומלא פתאום הבית באותן זמירות.

הבית שם אחרי הים/ עמוס אטינגר
יש מקום רחוק אחרי הים
שם החול לבן, הבית חם
שם השמש מאירה מעל
את השוק, הרחוב והנמל
הבית שם, אחרי הים
אני זוכר בליל שבת הנר דולק
ואבי מביט, מביט בי ושותק.

זה מקום רחוק, מקום נפלא
שם מכל חלון שומעים תפילה
בחצר הבית אם ובת
בתנור אופות חלות שבת
הבית שם, אחרי הים
את העיניים של אבי שם לא אשכח
איך מביט, מביט אל המזרח.

לכה דודי לקראת כלה.
שבת מלכה הנה עולה.
על השולחן חלה, ועולה תפילה.
שרים כל בני הבית במקהלה גדולה.

לוחשות שפתיו של אבא
ועיניו אורות.
וכהד מן העבר המנגינות חוזרות
ומלא פתאום הבית באותם זמירות.

זה מקום אשר נשאר רחוק
בלי שירי שבת, תפילה וצחוק
סמטאות צרות מול ים גדול
ובתים ריקים בוכים בלי קול
הלב עוד שם אחרי הים
אני שומע קול תפילה מבית ריק
יש מקום אשר נשאר הרחק.

לכל מקום אשר אליו אברח
ישנו מקום שלא אשכח
אותו תמיד אשא עימי בלב
יש מקום אותו אני אוהב.

פיוט: יום זה לישראל

יום זה לישראל
שבת מנוחה

צוית פקודים
שבת ומועדים
לערוך לפני
שבת מנוחה

חמדת הלכות
לנפשות נכאבות
לנפש מצרה
שבת מנוחה

קדשת ברכת
בששת כלית
בו מצאו עגומים
שבת מנוחה

לאסור מלאכה
אזכה הוד מלוכה
אקריב שי למוךא
שבת מנוחה

אורח ושמחה
אורח ושמחה
אורח ושמחה

אורח ושמחה
אורח ושמחה
אורח ושמחה

חובת חינוך הקטן במצוות הוא עד גיל שלוש עשרה לבן, ושתיים עשרה לבת. מכאן ואילך הרי הם חייבים במצוות כגדולים מכוח חיוב עצמי. ואעפ"כ אין ההורים פטורים לעולם מחובתם להשגיח על בניהם ובנותיהם ולחנכם בדרך ה' ותורתו, וכל זמן שידם תקיפה עדיין עליהם יהיו זהירים להוכיחם. אלא שאחרי שגדלו יוכיחם במתק שפתים בלבד ובדברים רכים ונוחים.

הפעילות

לומדים הלכה עם המשפחה - לימוד משותף והמחזת הלכה **מקיצור שולחן ערוך**.

התארגנות מוקדמת לפעילות

שולחנות וכיסאות מסודרים בשלושה מוקדים. בכל מוקד הגננת תניח סוג אחר של דפי לימוד. כל דף לימוד יכיל סיפור-הלכה בנושא אחר + דמויות המתאימות להמחזת הסיפור המסוים. כמו כן, תניח הגננת בכל מוקד את הפריטים האלה: צבעים, מספריים, דבק, מקלות ארטיק וכל אמצעי יצירה שנראה לה מתאים. בכל מוקד יונחו גם הברכות המתאימות לדף הלימוד.

מהלך הפעילות

פתיחה:

ישנן מספר אפשרויות לפתוח את הערב.

הצעה א: הגננת יכולה להזמין את הילדים לומר בקול רם את השיר **שולחן ערוך** המובא כאן, ואשר נכתב בעקבות הסיפור **השולחן הערוך של הרב חיים דוד הלוי**:

שולחן ערוך/ גלית שמר

הילדה:

שולחן ערוך - זה סימן לארוחה.
שולחן ערוך עם כל בני המשפחה.
ומה יש בסעודה?
חלה, דג וכפטידה.
ג'ל דובדבן עם עוגת קצפת.
כל הדברים שאני אוהבת.

הילדים:

איילת, איילת,
את קצת מבלבלת.
זה בכלל לא שולחן ערוך לארוחה.
קיצור שולחן ערוך זה ספר הלכה.

לשולחן הערוך מתיקות יתרה,
כי יש בו הלכות שנלמדות מהתורה.
הרב חיים דוד הלוי
הלכות לכל יום ויום מביא.
ולמה יש טעם של דבש למילים?
כי התורה שלנו היא תורת חיים.
למילים בספר יש טעם של דבש
כי התורה שלנו היא חיים ממש.

הצעה ב: הגננת תספר להורים (אפשר בשיתוף הילדים) על סיפורי הלכה שנלמדו בגן. אפשר גם להראות את השולחן הערוך שיצרו ילדי הגן בעקבות סיפורי ההלכה.

הפעילות:

הילד/ה והוריו/הוריה יושבים באחד המוקדים ולוקחים דף לימוד הנמצא על השולחן.

ההורים יספרו לילדם/לילדתם את סיפור-הלכה הרלוונטי וידונו עמו/עמה בקונפליקט שעולה בסיפור. אם רוצים, אפשר להרחיב את הלימוד באמצעות ההצעות המובאות בסופו של כל סיפור. לאחר הלימוד יוכלו הילדים לעשות את ההכנות הדרושות להמחזת הסיפור: הם יצבעו ויגזרו את הדמויות בעזרת ההורים, ואחר כך ימחיזו באמצעותן את הסיפור. לכל סיפור-הלכה מצורפת בובת אצבע בדמותו של הרב חיים דוד הלוי. הילד יחזיק את הבובה הזאת ויאמר את ההלכה.

סיום הפעילות:

לאחר שכל הילדים למדו עם ההורים, הכינו את בובות האצבע והשתמשו בהן להמחזת הסיפור, תזמין הגננת את הילדים להופעה משותפת. כל מוקד יוזמן בתורו להציג לפני שאר הילדים את סיפור-הלכה שהמחזיז.

סיפור-הלכה: ליווי אורחים בצאתם

אחר הצהרים הזמינו התאומים אבנר ומאיר את חגי חברם לשחק בִּלְגוֹ החדש שקיבלו במתנה. כולם בנו ביחד חוות חיות גדולה ושיחקו בה שעה ארוכה. אחר כך הם הזמינו את חגי למטבח וכיבדו אותו בכל המאכלים שהוא אוהב: מיץ פטל, אפרסקים וגם מקלות מלוחים

לקראת ערב הגיע אחיו הגדול של חגי לקחת אותו הביתה.

"להתראות", קרא חגי כשהוא יצא מהבית.

"להתראות", צעקו מאיר ואבנר מהחדר, והמשיכו לשחק בחוות החיות.

"אבנר ומאיר, כך לא נפרדים מאורחים!" אמרה אימא.

למה התכוונה אימא? מה היה על מאיר ואבנר לעשות?

כדאי לשוחח עם הילד על מצוות הכנסת אורחים. לשאול אותו האם אבנר ומאיר קיימו את המצווה, ואיך הוא יודע זאת מהסיפור. לדבר אתו על הכנסת האורחים היפה של הילדים.

לאחר מכן לשאול אותו איזה חלק של הכנסת האורחים הם שכחו לעשות, ובסוף, להקריא את ההלכה: **"מצוות עשה ללוות האורחים... גדולה הכנסת אורחים, וליוויים יותר מהכנסתם" (קש"ע, נג ו).** כדאי להסביר לילד את ההלכה הכתובה ולהוסיף שמצוות הכנסת אורחים כוללת שני חלקים עיקריים: האחד - אירוח, הכולל נתינת אוכל ומשקה ואף לינה, אם צריך. השני - ליווי האורח בצאתו מבית המארח.

אפשר לשוחח עם הילד על הכנסת האורחים שנהוגה בביתו ועל הכנסת האורחים שלו עצמו. זו ההזדמנות לדבר עם ילדים שמתקשים לשתף את האורחים במשחקים שלהם.

אפשר להזכיר את סיפור הכנסת האורחים של אברהם אבינו. הילד יוכל לזהות בסיפור זה את כל החלקים של מצוות הכנסת אורחים.

סיפור-הלכה: תפילת הדרך

יום ההולדת של סבא אהרון הגיע וכולם עסקו בהכנות אחרונות. נעמה ושי סיימו לקשט את אלבום התמונות והברכות. אבא ארז את עוגת יום ההולדת והניח אותה בתא המטען. אימא הכינה לדרך כריכים, הוסיפה לצידנית פרות וחטיפים. כמו תמיד, היא הזכירה לכולם שהדרך ארוכה וכדאי לצאת בזמן.

סוף-סוף נכנסו כולם למכונית ויצאו לדרך. לאחר כשעה קראה אימא בקול:
"אוי, שכחנו את תפילת הדרך".

"מה נעשה עכשיו?" נבהל שי הקטן. "האם נצטרך לנסוע את כל הדרך חזרה כדי להביא אותה?" אבא, אימא ונעמה פרצו בצחוק גדול. שי, שלא הבין מדוע כולם צוחקים, נעלב מאוד.

האם תוכל להסביר לשי מה היא "תפילת הדרך" ומתי נוהגים לומר אותה?

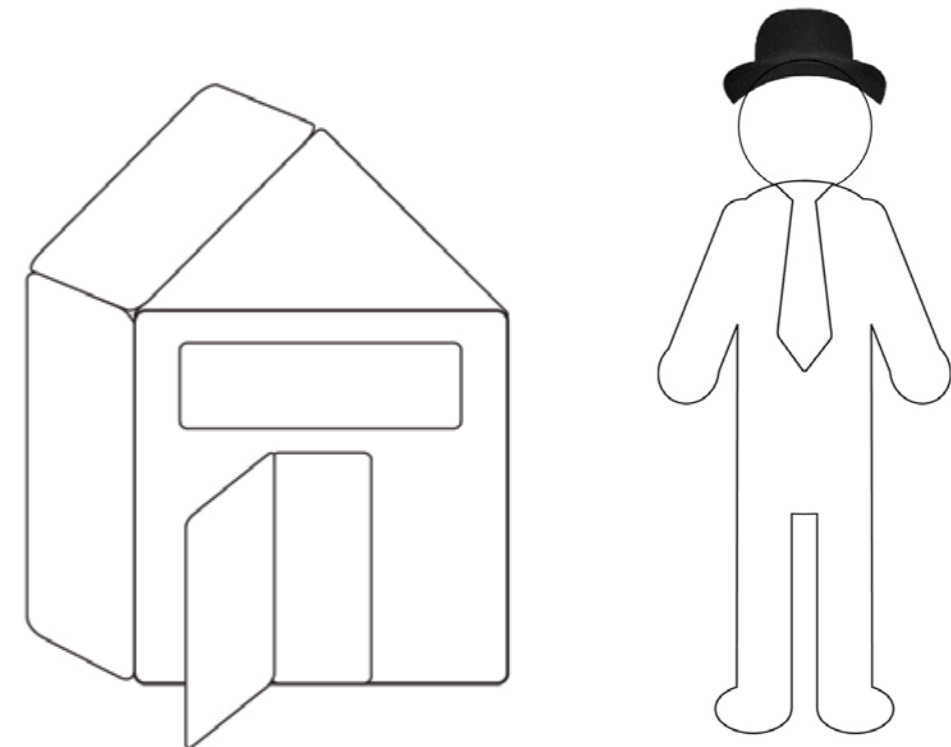
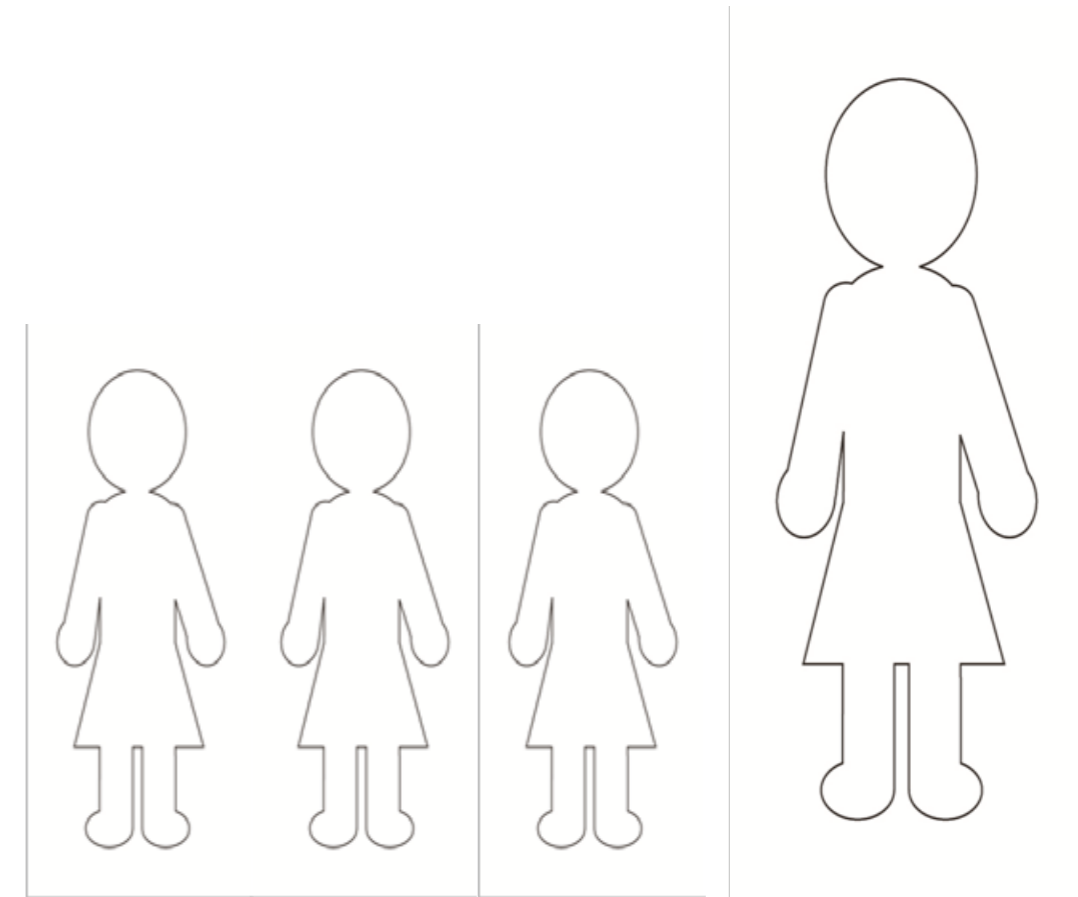
אחרי שההורים ישמעו תשובות ילדם, הם יכולים להקריא ולהסביר את ההלכה: "היוצא לדרך יתפלל יהי רצון מלפניך..." (קש"ע, נג ב).

"תפילת הדרך" נמצאת על השולחן. אפשר להקריא אותה לפני הילדים. כדאי להפנות את תשומת ליבם לכך שהתפילה נאמרת בלשון רבים, כיוון שאדם צריך לשתף את עצמו עם הציבור, ועל ידי כך תפילתו תתקבל יותר.

אפשר לחשוב עם הילד על אמירת תפילת הדרך בנסיעות של בני המשפחה שלו. למשל, מה תמיד יזכיר להם לומר אותה (אולי לומר אותה באותו מקום - רמזור, כיכר וכדו')? איך הוא רוצה שיאמרו את תפילת הדרך - רק אבא או כל המשפחה ביחד? האם הוא רוצה להמציא המשך לתפילה, כדי שהנסיעות שלהן תהיינה נעימות יותר?

על הרבנות בישראל להיכף ללפיך-אש, המפיץ אור וחום של תורת אמת!

סיפור-הלכה: ברכות על הרעם והברק

בבית היה חם ונעים. בחוץ נשבו רוחות חזקות. הן העיפו עלים יבשים וסחררו באוויר שקיות ניילון. כל המשפחה הייתה במטבח. אימא טיגנה חביתות ואבא חתך לכולם סלט ירקות. עדי ושוהם עמדו ליד החלון והביטו בגשם שירד כל הערב ללא הפסקה. לפתע האיר ברק את השמים ואחר כך נשמע קול של רעם מתגלגל.

"ילדות, בואו נברך ביחד", קראה אימא לבנות.

"צריך לברך שתי ברכות", הזכיר אבא.

"עוד לא ערכנו את השולחן", אמרה עדי.

"אתם רוצים שנברך עכשיו על האוכל ונאכל אותו עכשיו?" שאלה שוהם. אבא ואימא צחקו:

"אנחנו רוצים לברך אתכם ברכות אחרות".

על מה רוצים ההורים לברך, ואלו ברכות הם רוצים לברך?

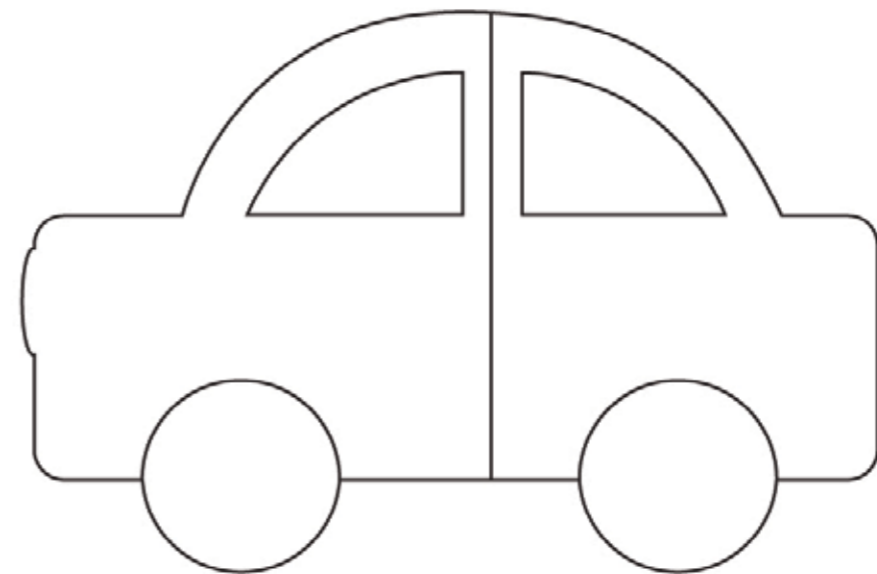
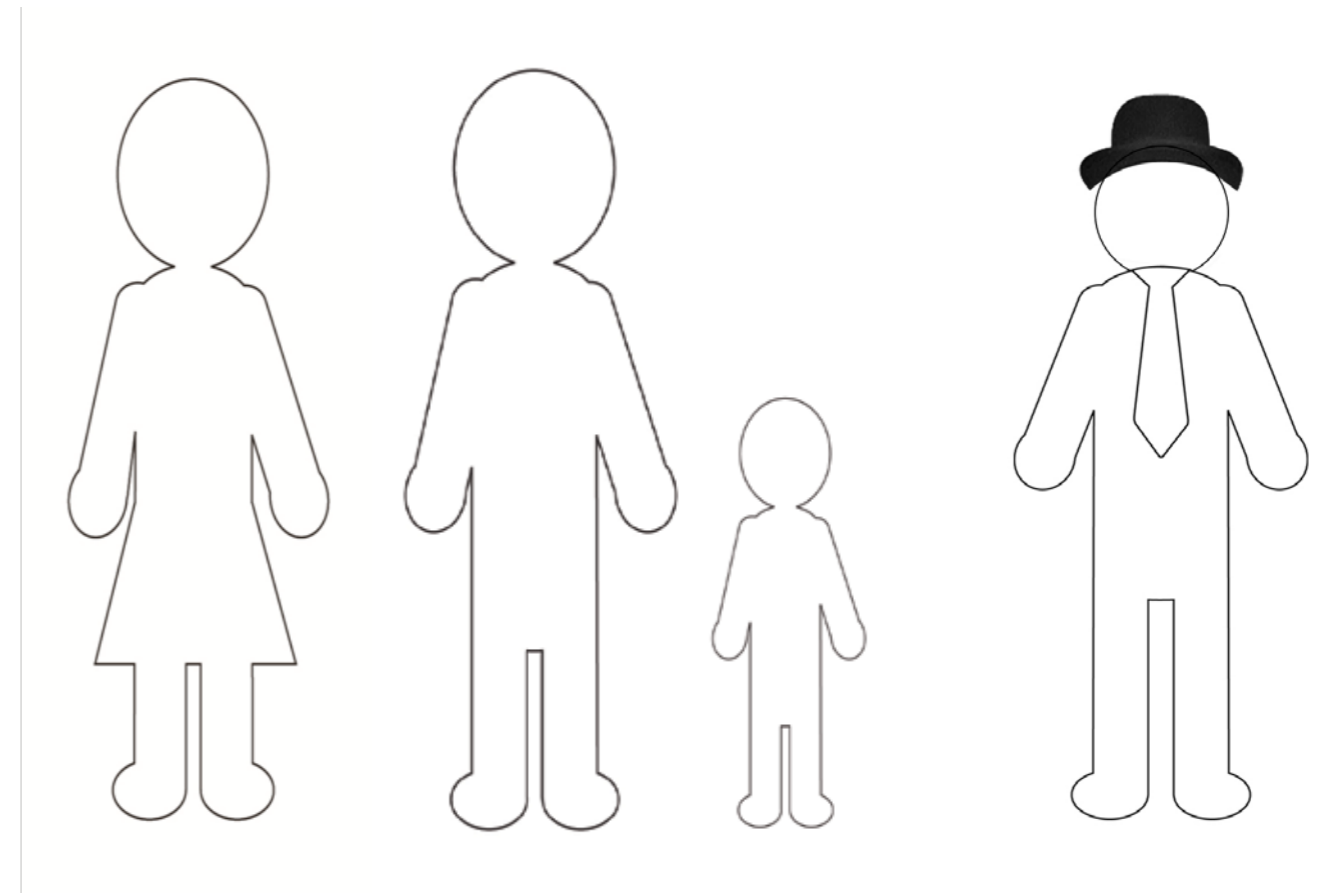
אחרי שההורים ישמעו את תשובות ילדם, הם יכולים להקריא ולהסביר את ההלכה:

"יש הנוהגים לברך אמ"ה עושה מעשה בראשית, ויש הנוהגים לברך אמ"ה שכוחו וגבורתו מלא עולם, שבאלו מתגלה כח גבורת ה" (קש"ע, ט א).

על השולחן נמצאות הברכות שאומרים על הרעם והברק. אפשר לקרוא ולשנן אותם עם הילדים. כדאי שהילד יבין את מילות הברכה.

אפשר לדבר עם הילדים על ברכות הראייה, הנאמרות על תופעות טבע בלתי רגילות, כמו הקשת, הברק, הרים גבוהים מאוד או נהרות גדולים. למשל, הרואה את הים הגדול הסמוך לארץ ישראל (הים התיכון) מברך: ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שעשה את הים הגדול. אפשר לספר להם שיש אפילו ברכת ראייה לרואה חכם גדול מישראל: ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שחלק מחכמתו ליראיו.

דמויות להמחזת סיפור-ההלכה תפילת הדרך

הצעה נוספת לערב במ"ה

אפשר להזמין שחקניות המציגות הצגה בעקבות דמותו של הרב ופָּעֵלוֹ. ההצגות הבאות מוצעות לילדי הגנים. פרסומן אינו מהווה המלצה. מי שרוצה להזמין, יבדוק תחילה אם ההצגה מתאימה בסוף מרחשוון יערך בע"ה כנס גדול בנושא הרב חיים דוד הלוי ותהיה "טעימה" מכל הצגה.

- ההצגה "בהליכה אל ההלכה" מבוססת על תכנית הלימודים ומתאמת במיוחד לילדי כיתות היסוד והגנים. חלקה הראשון של הפעילות מתבצע על ידי שחקנית, שמחליפה דמויות ומשלבת בובות, ואילו בחלקה השני נחלקים הילדים לקבוצות, מקבלים אביזרים ותחפושות ומעלים במשחק וזמר את הסוגיות המרכזיות.

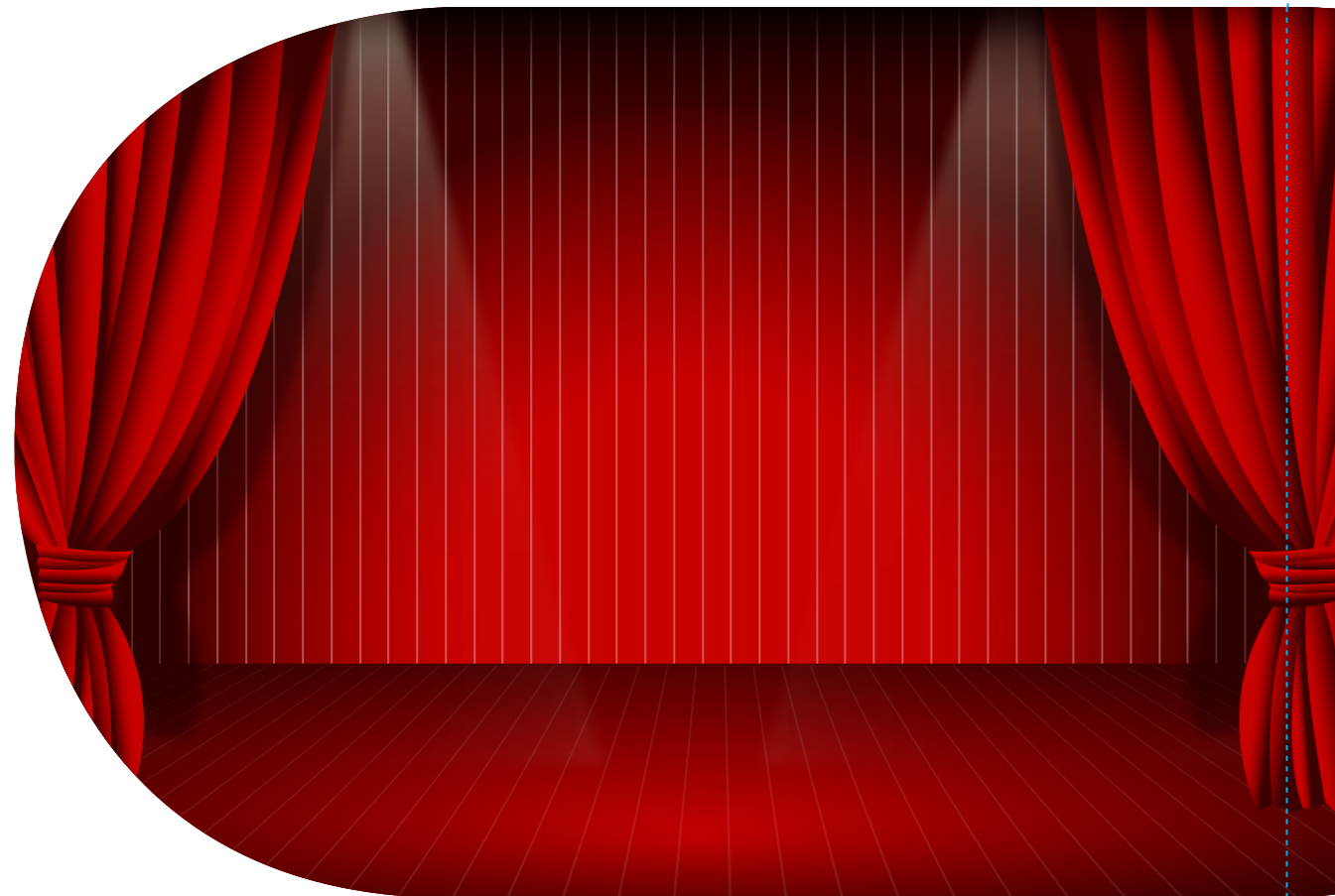
לפרטים והזמנות: גלית שמר, תיאטרון "קסם של סיפור", נייד: 0528813053, דוא"ל: g_shemer@017.net.il

- ההצגה "בדרך התורה המתוקה", המשלבת דרמה עם שיתוף הילדים.

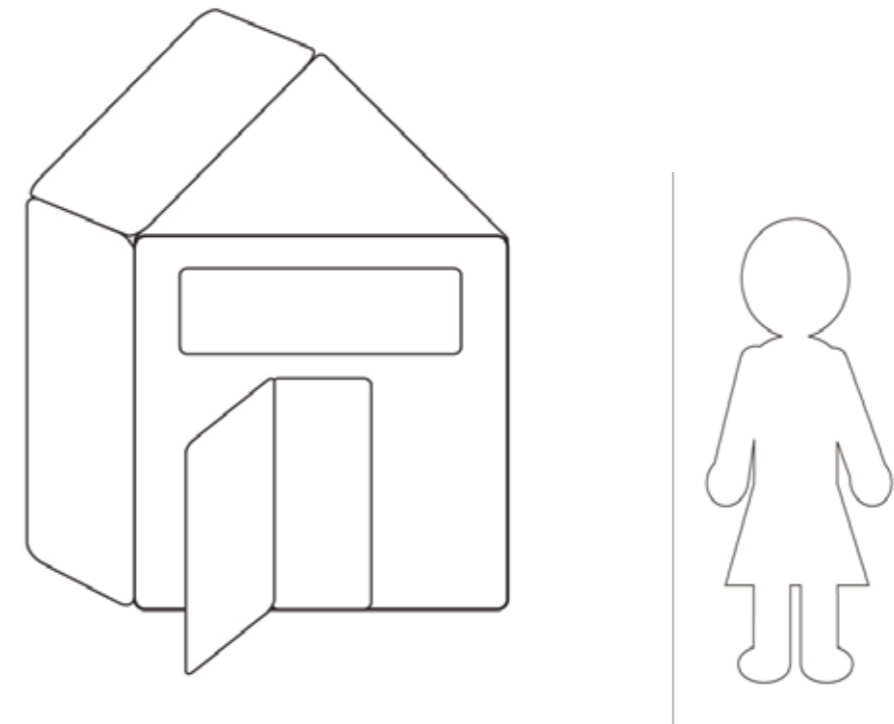
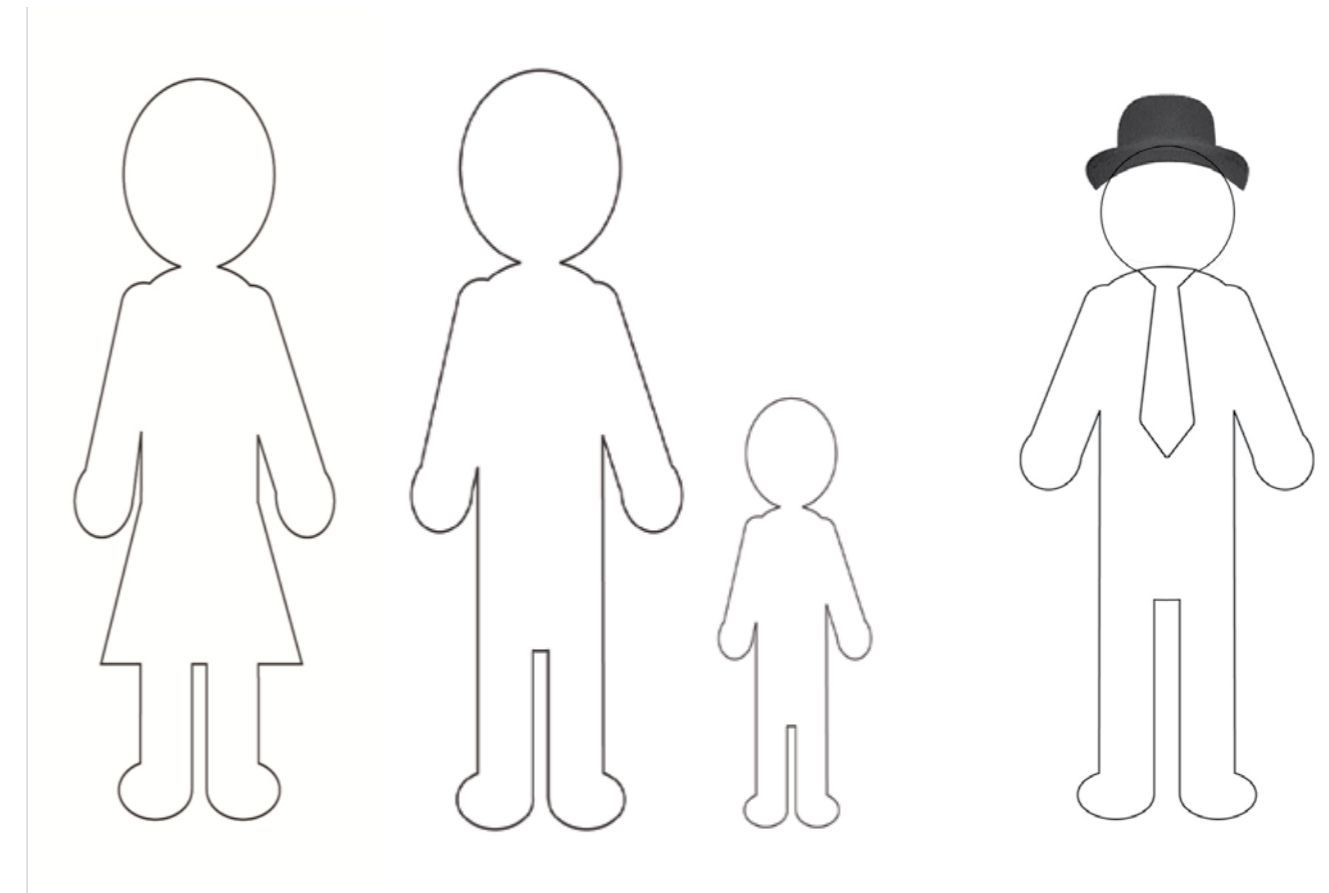
לפרטים והזמנות: איילת פלפלת - ריתמיקאית, נייד: 0509968552, ורעות פרץ, שחקנית ומפעילה חוג תיאטרון לילדים, נייד: 0546673022, דוא"ל: aviramasud@gmail.com

- "חיים של אהבת תורה" - הצגת תיאטרון-בובות וסדנת-יצירה. ההצגה מאירה את דמותו של הרב חיים דוד הלוי. היא מיועדת לילדי גן וכיתות א-ב. ההצגה, המלווה בכס קול עשיר, הנה בשיתוף הקהל. אחרי ההצגה תיערך סדנת יצירה בנושא ספרי תורה.

לפרטים והזמנות: שרה בלוק, נייד: 0547775966, דוא"ל: sarablo77@gmail.com

דמויות להמחזת סיפור-ההלכה ברכות על הרעם והברק

פיוטים בגן הילדים

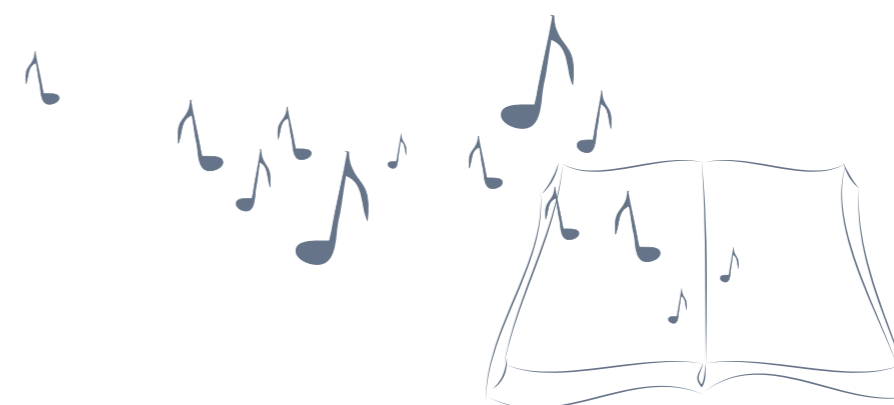
בבית משפחת הלוי שרו פיוטים מיוחדים, בעיקר בנוסח מסורת ספרד-ירושלים. הרב חיים דוד הלוי היה מומחה במקאמים - מערכת צלילים, בדומה לסולם המערבי (מתוך **שירים ושורשים**). בתחילה הוא היה שר את המקאם ואחר כך את הפיוט. קולו היה ערב והוא הוביל את השירה בשולחן השבת בביתו.

כמו שאיילת נחשפה לראשונה לעושר המוסיקלי של הפיוטים והוקסמה ממנו, כך אנו רוצים לחשוף את ילדי הגן למגוון של פיוטים ולהאזיב אותם עליהם. יש ילדים המכירים את הפיוטים משולחן השבת הפרטי שלהם. אחרים שרים בביתם זמירות שבת, וישנם ילדים שהשירה נפקדת משולחן השבת בביתם. חשיפת ילדי הגן לפיוטים תעשיר את אלה שאינם מכירים אותם ותעצים את אלה שמכירים ויכולים ללמד את האחרים. היא יכולה גם להוות 'גשר בין-דורי' בין ילדי הגן לדור הסבים והסבתות.

מהו פיוט? האם יש מאפיינים מובהקים לפיוט?

כשחרב בית המקדש והופסקה הקרבת הקורבנות, ובעקבותיה גם שירת הלויים, תפסו את מקומן תפילות המלוות במוסיקה ובשירה. נוסף על התפילה התפתחה מסורת של שירי קודש - פיוטים, שחלקם שובצו בסידור. פיוטים אחרים נכללים בספר פיוטים ייחודי לכל קהילה, בהתאם למוסיקה האופיינית לארץ שאליה גלתה. הפיוטים הושרו בשבתות, בחגים ובאירועים משפחתיים, וכך השתמרה מסורת מוסיקלית שהועברה מדור לדור. כאשר שבו היהודים ארצה, הביאה כל קהילה עמה את שירת הפיוטים שלה.

משמעות המילה "פייטן" היא משורר ביוונית, ופיוט הנו שיר או תפילה בסגנון מליצי או שירי. ישנם מספר מאפיינים לפיוט: מקורו מהמדרש, גופו תפילה, יש בו מידת כובד ראש, הפייטן אינו עושה עצמו עליון על הציבור, אלא שליח ציבור של ישראל הבא לתנות את צרות העם לפני קונם ולהפיל תחינתם לפניו. גדולי הכותבים של הפיוטים היו תלמידי חכמים גדולים. ישנן גם תשובות הלכתיות הכתובות כפיוט. על מנת לדעת אלו פיוטים כדאי ללמד בגן שלך מומלץ לראות קודם את אוכלוסיית הגן ולהתאים את הפיוטים אליה. בטבלה הבאה יש קריטריונים לבחירת הפיוט המתאים לגן. נוסף על כך, כדאי להיעזר באתר "הזמנה לפיוט" שבו תוכלו למצוא פיוטים בנוסח ספרד-ירושלים ולחנים שונים לאותו הפיוט, לחנים שמקורם במסורות מוסיקליות של קהילות נוספות. כמו כן יש באתר מאמרים בנושאים שונים הקשורים לעולם הפיוט. לכל פיוט שתבחר, יש הסבר באתר, כדי להעשיר אותך ואת הילדים. כמו כן אפשר להיעזר בחוברת **גוונים - ממסורת המוזיקה והסיפור העממית של עדות ישראל**, בהוצאת האגף לחינוך קדם יסודי (פרטים באתר האגף לחינוך קדם יסודי: אמנויות < פרסומים < גוונים / <http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/PreSchool/Omanuyot/Pirsumim/Gvanim>) חוברת זו כוללת 2 דיסקים שבהם מגוון פיוטים של קהילות ישראל השונות לאורך מעגל השנה, זוג בובות עם תלבושות של שש עדות (להמחזה), סיפורי עדות וחוברת הדרכה לגננת. המלצה חמה: למדו את הילדים פיוטים ממסורת הקהילה שלהם. הזמינו הורים וסבים לשיר פיוטים במסגרת קבלת שבת בגן.

קריטריונים לבחירת פיוט לגיל הרך

<p>פיוטים: דרור יקרא - דונש בן לברט, מסורת יהודי טורקיה; כי אשמרה שבת - רבי אברהם אבן עזרא, מאה 12-11 ספרד-ירושלים/ מרוקו; צור משלו - לא ידוע, ספרד-ירושלים; שלום עליכם - לא ידוע, ספרד ירושלים/ מרוקו; בר יוחאי - ר' שמעון לביא (טריפולי, המאה ה-16), לחן ירושלמי; אגדלך - רבי אברהם אבן עזרא, ספרד-ירושלים; מה נאוו עלי ההרים רגלי - רבי שמעון ברבי ניסים, בגדד-ירושלים; חביבי יה חביבי - אשר מזרחי, ספרד-ירושלים, רחמים עמר, ישראל, המאה ה-20.</p>	
<p>משמעותי, מעורר מעורבות ורלוונטי</p>	<p>הרעיון של הפיוט יהיה קרוב ורלוונטי לעולם הילד ולנושא הנלמד בגן, הפעילות תוביל לחוויה מוסיקלית.</p>
<p>מתאים ליכולות של הילדים</p>	<p>תמליל קצר עם אוצר מילים מוכר לילד בגיל הרך, עם חריזה, ממחיש, לחן מתאים לשירה, מנעד מצומצם (מתייחס לכל הפיוט ואפשרי רק לפזמון).</p>
<p>מאפשר היענות לשונות אישית</p>	<p>מבחר פיוטים המטפלים בנושא הנבחר, מאפשרים היענות אישית. מאפשרים פעילויות שונות בתנועה, נגינה, שירה, דרמה, ציור.</p>
<p>עונה לשונות חברתית וסביבתית</p>	<p>שירים/פיוטים מתרבויות שונות, נותנים מענה לשונות.</p>
<p>מאפשר לקדם את הילדים במכלול תחומי התפתחות</p>	<p>השירה/הפיוט והפעילות סביבם מאפשרים לילדים להעשיר את השפה, להתבטא רגשית, לתקשר עם אחרים.</p>
<p>מאפשר אינטגרטיביות</p>	<p>קבלת שבת היא טקס שאנו עורכים בכל יום שישי. הפיוטים מעשירים את האירוע. הם מקרבים את הילד למסורת ולתרבות היהודית ומחזקים את תחושת ה"ביחד".</p>
<p>נכלל בתכני ליבה</p>	<p>שירים הם חלק מתחום המוסיקה המהווה חלק מתחומי "אמנות", "מורשת".</p>
<p>מהימן: נכון, מדויק, לא יוצר הטעיות</p>	<p>הקפדה על: 1) בחירת פיוט נכון 2) הביצוע - איכותי ואסתטי, היגוי מדויק ו"נכון", מזמן ומהווה מודל לחיקוי.</p>

